

Cirkus kao inspiracija u kreiranju odjeće

Kristina Grbavac, mentor doc. Paulina Jazvić, ak. slikar

SAŽETAK:

Završni rad „Cirkus kao inspiracija u kreiranju odjeće“ bavi se temom cirkusa kao pojma kakvog poznajemo danas te je ukratko opisana povijest cirkusa kroz godine. Fokus se stavlja na suvremeni cirkus koji u svojim predstavama koristi isključivo umjetnike i akrobate, zbog prava na zaštitu životinja bile su zabranjene točke sa dresiranim životinjama, na cirkuske discipline i kostime koji potpomažu ugođaju predstave, naglašavaju točku i štite pri izvođenju iste. Spominje se burleska kroz povijest i njezino ponovno buđenje (neo-burleska), te predstave cirkuskih nakaza koje se uspoređuju sa modnom industrijom koja kao i cirkus ima jednaku funkciju, a to je da očara, zabavi i šokira publiku.

Ključne riječi: cirkus, akrobati, kostimi, burleska, cirkuske nakaze, moda

1. UVOD

Cirkus se odnosi na putujuće predstave udruga čija je djelatnost zabava gledatelja umjetnicima akrobatima. Danas ga možemo odvojiti na tradicionalni i suvremeni cirkus. Zbog prava životinja sve više se odmiče od cirkusa u kojemu se nalaze točke sa dresiranim životinjama i izvodi se suvremeni cirkus koji se sastoji isključivo od umjetnika i akrobata. Za cirkus, kao pojam koji poznajemo danas zaslužan je Philip Astley koji je odabrao je imitirati jahače koji izvode trikove i s puno uspjeha nastupao po cijeloj Europi. Kasnije uvodi novost zaposlivši akrobate, plesače na užetu i žonglere čije su točke zabavljale publiku između trikova s konjima te lik klauna koji je popunjavao pauze. Budući da je cirkus vizualni tip performansa te nije ograničen jezičnim barijerama, rezultat je bio lakoća kojom su cirkuska društva mogla putovati po svijetu i raditi turneje. Osim znanja izvođenja i predanosti svojem talentu, svaki scenski nastup zahtijeva i kostim koji mu naglašava točku te potpomaže ili štiti pri izvođenju iste. Kostim dodatno skreće pažnju na izvođenje kontorcija, produbljuje priču te publici daje još jasniju sliku teme ili poante točke. Koristi se estetika ružnog, prenaplašavanje odrezanih dijelova tijela, kič, pretjerana seksualizacija likova, ovisno o poruci koja se želi poslati, ulozi lika i tipu performansa. U svijetu cirkusa, „predstave nakaza“ znane kao i cirkuske izložbe bile su osnovni dio cirkusa. Od 1880. g. predstave ljudskih fenomena su se kombinirale s mnoštvom zabavnih elemenata cirkuskih predstava. Izložbe najvećih cirkusa brojale su od 12 do 15 ljudskih izložaka. Kao poveznica sa cirkusom navodi se burleska koja svoje korijene vuče iz viktorijanskog doba a u početku je označavala šaljivu formu umjetnosti usmjerenu društvenoj i političkoj kritici. Kasnije je poprimila erotske sadržaje bez gubljenja karaktera ismijavanja i uz nešto blažu kritičku oštricu. U tom obliku zadržala se do danas, a na spomen burleske većina će ljudi pomisliti na Ditu Von Teese koja je jedna od najpoznatijih predstavnica ove vrste umjetnosti.

2. TEORIJSKI DIO

2.1. Cirkus

Cirkus (lat. *circus* - krug) izvorno je naziv za pozornicu ili arenu kružnog ili ovalnog oblika u kojoj su se izvodile konjske utrke, utrke dvokolica, borbe gladijatora ili druge predstave.

Značenje riječi, u novije vrijeme, uglavnom se odnosi na putujuće cirkuse koji su tvrtke ili udruge čija je primarna djelatnost zabava gledatelja pri kojoj skupina umjetnika izvodi razna umijeća. To su akrobacije, iluzija, nastupi dresiranih životinja kao na primjer: medvjedi, majmuni, tigrovi, lavovi, slonovi, deve, konji ali i drugih domaćih životinja, a to su psi. Cirkuske predstave odvijaju se u velikom ovalnom šatoru.

Danas ga možemo odvojiti na tradicionalni i suvremeni cirkus. Zbog prava životinja u novije vrijeme sve više se odmiče od cirkusa u kojemu se nalaze točke sa dresiranim životinjama i izvodi se takozvani suvremeni cirkus koji se sastoji isključivo od umjetnika i akrobata. Kanadski *Cirque du Soleil* je primjer suvremenog cirkusa u kojemu sudjeluju samo akrobati i umjetnici. Također, danas ljudi izvode cirkuske vještine i kao hobby ili sport, a ne isključivo kao profesiju.

2.1.1 Kratka povijest cirkusa

Za cirkus, kao pojam koji poznajemo danas, potječe iz Engleske a za njega je zaslužan takozvani otac modernog cirkusa: Philip Astley (1752. - 1824.), što je suprotno od općeg mišljenja da je cirkus nastao u starom Rimu. Astley je služio u sedmogodišnjem ratu u kojemu se iskazao kao izvrstan jahač i trener, a nakon otpusta odabrao je imitirati jahače koji izvode trikove i s puno uspjeha nastupao po cijeloj Europi. 1768. godine otvara školu jahanja te gradi zgradu nalik okrugloj areni koju je nazvao „*circle*“ ili „*circus*“. Do 1770. godine postigao je veliki uspjeh kao izvođač a kasnije i kao učitelj performansa. Nakon dvije sezone u Londonu bio je primoran unijeti novitete u svoje performanse. Tako je odlučio zaposliti akrobate, plesače na užetu i žonglere čije su točke zabavljale publiku između trikova s konjima. Još jedna novina u predstavama bio je i lik klauna, koji je posudio iz Elizabetanskog kazališta, a koji je popunjavao pauze između ostalih točaka žongliranja, akrobatske gimnastike, plesanja na užetu i jahanja sa trikovima. Tako je rođen cirkus kakvoga danas poznajemo. Astley 1782. godine u Parizu otvara prvi cirkus pod imenom „*Amphithéâtre Anglois*“. Početkom 19. stoljeća u Americi se pojavila potreba za putovanjem na druga mjesta umjesto statičnosti u jednoj zgradi. 1825. godine Joshua Purdy Brown postaje prvi cirkuski poduzetnik koji zamjenjuje zgradu drvene konstrukcije šatorom, koji kasnije postaje najuobičajeniji sustav građevina za cirkus. Ubrzo spletom okolnosti u točke ulazi i slon, a kasnije i druge egzotične životinje. Uskoro se u taj tip poslovanja uključivalo sve više obitelji sa životinjama, te je nastao model putujućeg životinjskog cirkusa koji vodi poslovni čovjek i njegova obitelj, mnogo drugačiji od cirkusa koji se odvijao u Europi. Budući da je cirkus u osnovi isključivo vizualni tip performansa, nije ograničen jezičnim barijerama, što je rezultiralo lakoćom kojom su cirkuska društva mogla putovati po svijetu i raditi turneje. Promjene kroz koje je cirkus prolazio nisu više bile samo komercijalne i fizičke, performansi su napredovali i izmjenjivali se, te je posljedično početkom 20. stoljeća cirkus prolazio kroz potpune promjene. Od samog početka cirkus se temeljio na jahačim trikovima, akrobacijama,

ekvilibrizmu i žongliranju. Charles Dibdin (pjesmopisac i autor pantomime) je, u suradnji sa Charlesom Hughesom (bivšim članom Astleyjeve kompanije), uveo pantomimu, gimnastiku i klauniranje. Iz plesa na užetu postepeno se razvila vještina trapeza, koja uskoro postaje glavna i najslavnija točka cirkusa, te vještina na ringu, obruču koji je visio u zraku na kojemu su akrobati izvodili razne akrobacije. Do kraja 19. stoljeća auti i vlakovi počeli su mijenjati konje u stvarnom životu, a egzotične životinje poput lavova, tigrova i sličnih velikih mačaka počele su prevladavati u cirkusu, kao i akrobati, zračni akrobati (eng. *aerialist*), žongleri i klaunovi. Krajem Prvog svjetskog rata i jahače točke u cirkusu dolaze do svog kraja. Prijelomni trenutak za moderni cirkus kakvog danas poznajemo dogodio s pojavljivanjem velike potreba za renesansom cirkusa. 1974. godine u Australiji mlada skupina klauna, akrobata i *aerialista* koji su se nazvali „Novi cirkus“, počeli su privlačiti pažnju svojim performansima, te sljedeće godine mijenjaju ime u „*Circus Oz*“. Centralno mjesto tadašnjeg kulturnog pokreta bilo je u San Franciscu u Americi, koji je poslužio i kao epicentar američkog cirkusa na čelu sa skupinom „*Pickle Family Circus*“. U Europi, većinom u Francuskoj, jačala je kultura cirkusa sa skupinom „*International Circus Festival of Monte Carlo*“ koji je osvojio Oscar u cirkuskoj sferi filma. Sljedeći „*Festival Mondial du Cirque de Demain*“ stvorio je platformu za promicanje nove generacije cirkuskih umjetnika, koji su većinom bivali educirani u cirkuskim školama. Kina, iako ima povijest i tradiciju u akrobatskom kazalištu stariju od 2.000 godina, razvija nove metode treniranja nakon Komunističke revolucije i također se pridružuje cirkuskoj renesansi. Direktor Valentin Gneushey, jedan od najutjecajnijih direktora u suvremenom cirkusu, otvara svoj studio u postkomunističkoj Moskvi, dok se u Kanadi otvaraju specijalističke škole za zračne akrobate. *Cirque du Soleil*, formiran u Kanadi 1984. godine, čije su predstave obišle cijeli svijet, razlikovao se od ostalih cirkusa. Tih godina, u svojim nastupima isticali su se po tome što su se točke sastojale isključivo od akrobata. Više od 100 milijuna ljudi vidjelo je njihove predstave. Uz hrabre umjetnike koji zasljepljuju publiku, *Cirque du Soleil* također je koristio zapanjujuće setove i kostime. „The enviroment that is created for the audience is kind of like a fantasy world.“ kazao je Tom Otjes, glavni trener.

Slika 1: Fotografija akrobatkinje Cirque du Soleila na trapezu

2.1.2. Cirkuske discipline

Discipline suvremenoga cirkusa po grupacijama prema tipu izvođenja. Generalne distinkcije u cirkuskim umjetnostima su: ekvilibrizam, manipulacija predmeta, žongliranje, akrobacije, skakanje s osloncem, kontorcionizam i takozvane cirkuske atrakcije. Ekvilibrizam označava sposobnost održavanja balansa sa opremom ili bez nje, samostalno ili u paru sa drugim umjetnikom. U tu skupinu ubrajaju se vožnja monocikla, hodanje na štulama, hodanje po užetu ili gumi te akrobalans. Manipulacija predmetima obuhvaća žongliranje, diablo, vrćenje tanjura, Risley čin (vrćenje predmeta ili druge osobe nogama) te kontakt žongliranje, točke s vatrom i slično. U akrobacije, balans i kontorcionizam ubrajamo ritmičku gimnastiku, trapez, ring, ples na svili, Rusku ljuljačku, hodanje po rukama, suspenzije na kosi, ljudsku piramidu i mnoge druge. Cirkuske atrakcije su pljuvanje vatre, gutanje mača, točke bušenja, slonovi, gutanje insekata, hodanje po staklu, suspenzije na kukama, žena s bradom, gumeni čovjek i slično. Klaunske točke stoje same za sebe, a postoji i takozvano skakanje s osloncem koje uključuje ispućavanje iz topa i trampolin.

2.1.3. Cirkuski kostimi

Osim samog znanja izvođenja i predanosti svojem talentu, svaki scenski nastup zahtijeva i kostim koji mu naglašava točku te potpomaže ili štiti pri izvođenju iste. Kostim dodatno skreće pažnju na izvođenje kontorcija tijela i spretnost ruku, produbljuje priču te publici daje još jasniju sliku teme ili poante točke. U trenutku kada je postao popularna kultura cirkus je najveće razlike sadržavao u kostimu klauna, naglašavajući i iskrivljavajući određene dijelove tijela, te je bio plavo-crveno-bijelih boja s prugama i perikama. Treneri životinja nosili su crne kapute, bijele žabo-košulje i čizme do koljena te bičeve u ruci. 1800-tih godina u Parizu se u kostime uvodi zlatna boja. 1850. godine akrobat Jules Léotard dobio je inspiraciju te je napravio crveno-zlatni naborani ovratnik i kilt preko bijelog pletenog bodija koji je prekrivao cijelo tijelo, te je kasnije nazvan leotard, njemu u čast. Zbog praktičnosti je, sa porastom akrobacija na trapezu, porasla i popularnost ovog odjevnog predmeta jer je bio elastičan, ugodan i uz tijelo. Kasnije ga preuzimaju i žongleri i gutači vatre. Umjetnica Selina Dolaro čini ga ženstvenijim, dodavši mu pumperice i cipele na visoku petu. Ekstravagantne boje ulaze u cirkuske kostime preko klaunskih točaka, čime stvaraju još komičniji osobni dojam. 1840. godine u američkom cirkusu uključuju i visoki klobuk, te farbaju leotard u plavo s kombinacijama crvene i bijele, što je bila preteča američkom Uncle Samu. Kasnije su u Francuskoj popularizirani etnički kostimi u točkama žongliranja, ringa te raznim točkama manipulacija predmeta u kojima su sudjelovali kineski umjetnici. Japanski cirkusi limitiraju muške izvođače na jednoboje kostime. Efektnije kostime nosile su ženske izvođačice, a oni su uključivali jarke boje, kratke nafaldane suknjice i kišobrane. Vizualni efekti na snažnim muškim izvođačima kasnije se postižu uparenim treger hlačama, malim torbicama i visokim čizmama na vezanje. Jednako tako ponovno se počinju koristiti kostimi dvorskih luda sa prugicama i velikim šesirima. Cirkusi su se međusobno razlikovali po bojama koje su koristili za bojanje lica i svojih prospekata za točke. 1919. godine *Ringling Brothers* za cirkuske su atrakcije s ljudima oblačili materijale koji su se inače koristili za oglašavanje i tute, stavljali su im umetke na trbuhe, odjeću koju su vatrogasci nosili i produbljene hlače, prevelike hlače i potrgane majice. Efekt koji bi potrgana ili predimenzionirana odjeća izazvala bio je ili histeričan osmeh ili sažaljenje nad likovima. Najegzotičnije kostime nosili su izvođači sa životinjama, koju su se sastojali od uskih tajica za muškarce, velikih pernatih egzotičnih plašteva, saronga od prave životinjske kože ili pletenih suknji od trave koje potječu iz Afrike, bodija protkanih raznim ukrasima poput cirkona, gumbića, sjajnih ukrasa ili oslikanih polugolih tijela.

U nekim točkama ženski kostimi sastojali su se od blještavih perli smještenih na prenaplašenim ramenima s otkrivenim grudima, bokovima i uparenim halterima. Aerialistica Lillian Leitzel prva je za nastup na ringu obukla kostim napravljen od srebrne i blijedo ružičaste boje koja je bila identična boji kože. Ruski cirkuski kostimografi koristili su od 1927. g. kombinaciju odjeće za balet aplicirajući perle i nabore na satenske suknje. U kasnim 1900-im godinama dostupnost Velcro i Spandex materijala povećava fleksibilnost i sigurnost za opasne točke koje su pri borbenim ili vatrenim vještinama koristili australski *Circus of Oz*, kanadski *Cirque de Soleil* i *Circus China*. Hodači na štulama oblačili su se u izrazito jarke i sjajne sintetske materijale, životinjske uzorke, metalne korzete i naočale s velikim cirkonima i šljokicama. Koristi se i estetika ružnog, prenaplašavanje odrezanih dijelova tijela, kič, pretjerana seksualizacija likova, ovisno o poruci koja se želi poslati, uložiti lika i tipu performansa ili etapi u prošlosti koju se htjelo prikazati.

Slika 2: Cirkuska akrobatkinja sa svojim konjem

2.1.4. Predstave nakaza

U svijetu cirkusa, "predstave nakaza" (eng. *freak shows*), znane kao i „cirkuske izložbe“ (eng. *sideshow*) bile su osnovni dio cirkusa. Tijekom 1870-ih postalo je uobičajeno da većina cirkusa u svom sastavu ima i „predstave nakaza“. Većina muzeja i „cirkuskih izložbi“ koje su putovale s velikim cirkusima bile su sramotno vlasništvo tijekom 1876. Od 1880. g. predstave ljudskih fenomena su se kombinirale s mnoštvom zabavnih elemenata cirkuskih predstava. Od 1890. godine veličine cirkuskih šatora i broj cirkuskih atrakcija su se znatno povećali. Izložbe najvećih cirkusa su brojale od 12 do 15 ljudskih izložaka te glazbeni bend. Bendovi su tipično bili sastavljeni od crnih glazbenika i trupa plesača, obučeni kao Havajčani. Ovakvi zabavljači su privlačili gomile i pružali ugodnu atmosferu u šatoru. Od 1920. cirkus je počeo gubiti na značenju, kao dominantan oblik zabave. Prvenstveno zbog konkurencije u vidu zabavnih parkova, kina, turneja burleske, a posebice zbog uspona novog medija, radija. Cirkusi su zabilježili značajan pad u posjećenosti i tijekom Velike depresije, u doba ekonomski teških vremena te zahtjeva sindikata. Sve to je utjecalo na činjenicu da je cirkus postao teže dostupan, odnosno financijski nepovoljan i neisplativ.

Slika 3: Fotografija Francesca Letinija, čovjeka s tri noge

2.1.5. Moderne predstave nakaza

Zabavna privlačnost tradicionalnih "predstava nakaza" se nedvojbeno odzvanjala i u mnogim programima snimanim za televiziju. „Iznimni ljudi“ (eng. „*Extraordinary People*“) britanskog televizijskog kanala *Five* ili „Tijelesni šok“ (eng. „*BodyShock*“) prikazivali su živote teško onesposobljenih (invalidnih) ili deformiranih ljudi i mogu se smatrati modernim predstavama nakaza. Također moderni primjeri tradicionalnih putničkih "predstava nakaza" bili bi: muzejski show „*The Space Cowboy's Mutant Barnyard*“ ili pak „*Sideshow Wonderland*“, izložba ljudske neobičnosti. „*Sideshow Wonderland*“ uključuje izvođače kao što su Erik Sprague - čovjek-gušter, Jason Brott - dječak-pingvin, Jeremy Hallam - patuljasti snagator, i mnoge druge.

Ekstravagancija u modi nikada nije bila strana, no možemo li i neobične deformirane manekenke koje odskaču od normalnog i slave različitosti nazvati „predstavom nakaza“ modernog doba?

Sve više je hrabrih dizajnera koji odlučuju eksperimentirati, razbijati stereotipe i pomicati granice modne industrije. U novije vrijeme, modni svijet slavi modele koji odstupaju od zastarjelih ideja konvencionalne ljepote, te je tako jedna od najinspirativnijih modela današnjice Melanie Gaydos koja zbog bolesti ektodermalne displazije nema kosu niti zube, Melanie danas probija granice modne industrije a svoj imidž uspješno gradi na različitosti. Manekenka Chantelle Brown Young, poznatija kao Winnie Harlow, koja boluje od vitiliga također postaje sve veća miljenica modnog svijeta te model Diandra Forrest, albino crnkinja.

2.2. Burleska

Burleska je književno, dramsko ili glazbeno djelo pisano da uzrokuje smijeh kroz karikiranje duha ili načina izvedbe ozbiljnih djela, ili kroz pretjeranu interpretaciju njihove tematike. Naziv proizlazi iz talijanske riječi *burlesco*, a koja sama dolazi iz talijanske riječi *burla* – šala, ismijavanje ili izrugivanje. Pojam burleske pokriva područje karikature, parodije i travestije, a u teatralnom smislu i ekstravaganciju kakva je bila prikazivana tijekom viktorijanske ere. „Burleska“ se koristi u engleskom jeziku u tom književnom i teatralnom smislu od kraja 17. stoljeća. Retrospektivno se primjenjuje na Chaucerova i Shakespeareova djela te na grčko-rimske klasike. Kasnija upotreba termina, naročito u Sjedinjenim Državama, se odnosi na izvedbe u formatu varijete-predstave. One su bile popularne između 1860. i 1940., često u kabareima i klubovima, kao i u kazalištima, te su sadržale prostu komediju i ženski striptiz. Neki holivudski filmovi su pokušali rekreirati duh tih izvedbi u periodu od 1930. do 1960., ili su sadržavali scene u dramskim filmovima, kao što su „*Cabaret*“ iz 1972. i „*All That Jazz*“ iz 1979., između ostalih. Interes za ovaj format je ponovno narastao nakon 1990.

Viktorijanska burleska, bila je popularna u londonskim kazalištima između 1830. i 1890. Poprimila je oblik parodije glazbenog teatra u kojoj bi poznata opera, predstava ili balet bili adaptirani u komičnu predstavu koja bi se rugala kazališnim i glazbenim konvencijama i stilovima originalnog djela i citirala ili kopirala tekst ili glazbu iz originalnog djela. Komedija je često proizlazila iz nepodudaranja i apsurdnosti klasičnih tema, s realističnim povijesnim kostimima i scenografijom koja je bila u oprečnosti s modernim aktivnostima koje su glumci izvodili. Viktorijanska burleska je imala veze i djelomično proizlazila iz tradicionalne engleske pantomime. U ranim burleskama, slijedeći primjer baladne opere, riječi pjesama su bile napisane za popularnu glazbu. Kasnije burleske su kombinirale glazbu iz opera, opereta, mjuzikla i revija, a neke od ambicioznijih predstava su dale komponirati novu glazbu za sebe. Ovaj engleski stil burleske je bio uspješno predstavljen u New Yorku tijekom 1840-ih. Zaštitni znak burleske je bio prikaz privlačnih žena u ulogama travestije, obučenih u tajice kako bi pokazale svoje noge.

Američke predstave burleske su u originalu bile izdanak viktorijanske burleske. Engleski žanr je bio uspješno uprizoren u New Yorku počevši u 1840-ima, a popularizirala ga je gostujuća britanska burleska trupa, Lydia Thompson i „Britanske plavuše“, počevši od 1868. Predstave burleske u New Yorku su uskoro počele sadržavati elemente i strukturu popularnih minstrela. Sastojale su se od tri dijela: prvi – pjesme i komični skečevi s komičarima niskog rasta, drugi – razni olijci i muški izvođači kao što su akrobati, mađioničari i solo pjevači, treći – zborske pjesme i ponekad burleska u engleskom stilu s tematikom politike ili neke aktualne predstave. Zabavu bi obično završavali egzotični plesači ili hrvački ili boksački meč. Dok je burleska izašla iz mode u Engleskoj krajem 19. stoljeća, američki stil burleske je cvjetao, ali sa sve većim fokusom na žensku golotinju. Zabava je pružana u klubovima i kabareima, ali i u glazbenim dvoranama i kazalištima. Tranzicija od burleske starog stila prema striptizu je bila postepena. Isprva su izvođačice pokazivale svoje figure istovremeno pjevajući i plešući, neke su bile manje aktivne ali su to nadoknađivale pojavljivanjem u zamršenim kostimima. Nesputana atmosfera burleskih lokala je puno toga dugovala slobodnom točenju alkoholnih pića, a uvođenje prohibicije je bio ozbiljan udarac. U New Yorku, gradonačelnik Fiorello La Guardia je pritisnuo burlesku i ugasio je do početka 1940-ih. Preživljavala je drugdje u SAD-u, uz sve manju pažnju, a tijekom 1970-ih je došla do „svoje konačne propasti“ zbog golotinje koja je postala normalnom stvari u kazalištima. I tijekom svojih godina propadanja i nakon njih, snimani su filmovi koji su htjeli uhvatiti američku burlesku, uključujući „*Lady of Burlesque*“ (1943.), „*Striporama*“ (1953.) i „*The Night They Raided Minsky's*“ (1968.).

Tijekom posljednjih nekoliko desetljeća, došlo je do ponovnog oživljavanja burleske. Nova generacija, nostalgичna za spektaklom i prividnim glamurom klasične američke burleske je stvorila kultne sljedbenike ove umjetnosti početkom 1990-ih u New Yorku, Los Angelesu i New Orleansu. Istaknute izvođačice neo-burleske su Dita Von Teese i Julie Atlas Muz koje su koristile političku satiru i umjetnički ples u svojim predstavama.

Slika 4: Američka plesačica burleske Dita Von Teese

Burleska je karnevalska, prenaplašena u svakom segmentu; izvođačica oblačenjem kostima navlači novi lik, koji je u potpunosti nanovo konstruiran. Burleska je performans u svakom smislu te riječi, i jedna od karakteristika koju neo-burleska dijeli s klasičnom burleskom jest svojevrstan element iznenađenja, a to je jaka erotska nota u kojoj je djelomična ili potpuna nagost neizostavan element. Publika je i u prošlosti i danas, bila (jest) u stanju suspenzije i iščekivanja.

Burlesku karakteriziraju uvijek raskošni, očaravajući svjetlucavi kostimi sa puno perja. Kostimi variraju u odnosu na poruku koju plesačica želi prenijeti te koji karakter ili ulogu želi odigrati. Često se koriste svjetlucave gaćice visokog struka, grudnjaci prepuni kristala, mrežaste čarape, retro ukrasi, korzeti (uglavnom skraćeni, kako bi trbuh ostao nepokriven), halteri, mašnice, resice na bradavicama i perje.

Sloboda, kreativnost i individualizam obilježja su suvremenih cirkuskih izložbi u koje spadaju i burleska, kabaret i cirkuske umjetnosti čija je najznačajnija poveznica magija i zabava publike.

2.3. Cirkus kao inspiracija u modnoj industriji

Cirkus, mjesto neumjerenosti i ekstravagancije, mjesto ludorija i zabave, klaunova, akrobata, tetoviranih djevojaka i frikova, bajkovit i uznemirujući, simbol svijeta mašte i pretjerivanja. Neki od najvećih dizajnera često su bili inspirirani kulturom cirkusa, kreirajući razigranu i bajkovitu odjeću i modne dodatke.

Elsa Schiaparelli 1938. godine kreira kolekciju inspiriranu cirkusom koju naziva „Circus collection“. Inovativna i šokantna kolekcija inspiraciju je crpila iz nadrealističkog pokreta, na koju je najveći utjecaj imao njezin dugogodišnji prijatelj Salvador Dali. Modeli su po pisti hodali sa klaunskim šeširima, a odjeća je bila ispunjena motivima akrobata i životinjama cirkusantima. Najpoznatija haljina navedene kolekcije bila je takozvana „Tears“ haljina, bijela večernja haljina čije je printeve kreirao Salvador Dali. Cirkuska kolekcija ulazi u povijest mode kao vrhunac karijere Else Schiaparelli. Većina odjevnih komada sada se nalazi u muzejima diljem svijeta. 2006. godine engleski dizajner Gareth Pugh predstavlja mračnu kolekciju koja je imala futuristički duh i cirkuske korijene, 12 modnih kombinacija koje su bile predstavljene na reviji podsjećale su na uznemirene klaune i pantomimičare. Cirkuski izgled vraća se u modu 2009. godine sa turnejom „Circus“ pop pjevačice Britney Spears za čiji su izgled bili zaduženi braća Dean i Dan Cated iz *Dsquareda* dodavši mu seksi stranu koristeći bičeve, kožne dodatke, pernate kape i mrežaste čarape. 2011. godine Christian Dior kreira šarenu i ženstvenu kolekciju, slojevite haljine s grafičkim printevima u pastelnim bojama i neobičnim geometrijskim oblicima koji su smješteni na glavama modela. Sve to obilježilo je ovu kolekciju inspiriranu neobičnim svijetom mašte i cirkusa. 2012. godine modna marka Desigual kreira kolekciju inspiriranu magijom *Cirque du Soleil* koja je predstavljena na modnoj reviji u Barceloni. Iste godine *Victoria's secret* predstavlja kolekciju inspiriranu cirkusom, zatim dizajner Jeremy Scott lansira „*Psychedelically eccentric*“ kolekciju za jesen/zimu inspiriranu modom šezdesetih godina koja je sadržavala sjajne tkanine i šarene dugine boje, zbog čega su višebojni odjevni predmeti, kovrčave perike i naglašena šminka podsjećali na cirkuske klaunove. Modna ikona Marc Jacobs inspiriran kulturom cirkusa, točnije kulturom klaunova lansira kolekciju nazvanu „*Resort*“ 2013. godine čija je odjeća sadržavala ekstremne proporcije, šarene printeve i predimenzionirane dodatke. Kolekcija sadrži prenaplašene ili preuveličane oblike, razne teksture spojene u cjelinu te šarene boje. Indijska dizajnerica Manish Arora 2017. godine predstavlja šarene odjevne komade, kolekciju je proslavila haljina „vrtuljak“ koju je Katy Perry nosila na svom koncertu.

Moda i cirkus, poslije svega, imaju jednaku funkciju, a to je da očaraju, zabave i šokiraju publiku.

Slika 5: Haljina dizajnerice Manish Arora

3. PRAKTIČNI DIO

3.1. Ilustracije inspirirane cirkusom – vlastiti rad autorice

4. LITERATURA

Speaight, George; *A History of the Circus*, A. S. Barnes and Company, San Diego and New York, 1980

Circus time, Scholastic DynaMath. Sep2013, Vol. 32 Issue 1, p6-7. 2p.

BURLESQUE., PACKARD, MORGAN MINX, TRIXIE, New Orleans Magazine. Sep2015, Vol. 49 Issue 12, p56-63. 8p.

[https://hr.wikipedia.org/wiki/Cirkus_\(antika\)](https://hr.wikipedia.org/wiki/Cirkus_(antika))

http://www.circopedia.org/Category:Circus_Arts

https://en.wikipedia.org/wiki/Freak_show#Circus

<http://www.independent.co.uk/life-style/fashion/melanie-gaydos-model-genetic-disorder-fashion-rules-ectodermal-dysplasia-a7776836.html>

<https://dropdeaddancer.wordpress.com/2016/11/02/kratka-povijest-burleske/>

<https://www.barnebys.co.uk/blog/article/1598/the-circus-collection-schiaparelli-amp-surrealism/>

<http://www.vogue.it/en/news/encyclo/fashion/c/circus>

<https://fashionmole.wordpress.com/2011/07/05/circus-circus/>

4.1.